Instandhoudingsdoelstellingen: winst en eigen vermogen

Drs. D.H. van Offeren

1 Inleiding

In het bedrijfseconomische vakgebied dat traditioneel wordt aangeduid met de woorden Waarde en winst zijn de centrale vraagstukken die van de toegepaste waarderingsgrondslag en het geformuleerde instandhoudingspostulaat.
In het algemeen wordt de waarderingsgrondslag (ook wel prijsgrondslag genoemd) omschreven als de grondslag die wordt gehanteerd voor de waardering van niet-monetaire activa op de balans.
Bij de instandhoudingsdoelstelling is het fundamentele vraagstuk aan welke criteria een geconstateerde vermogensaanwas dient te voldoen om als winst te worden erkend. Als instandhoudingsdoelstellingen worden veelal genoemd het nominalisme, het substantialisme en ook wel handhaving van de koopkracht. Deze twee vraagstukken worden wel zodanig behandeld dat velen de problematiek van de waardering identiek achten met die van de instandhoudingsdoelstelling. Ook wordt soms onnodig verwarring gewekt door hetzelfde begrip, met name herwaardering, te gebruiken in combinatie met de nominalistische en de substantialistische instandhoudingsdoelstelling. Spraakverwarring en misverstand zijn het gevolg, waarmee niemand is gediend.

Het doel van deze bijdrage is te inventariseren wat zoal wordt verstaan onder de term instandhoudingsdoelstelling, welke de verschillen en mogelijke misverstanden zijn in de opvattingen, om tenslotte te komen tot een begripsbepaling. Nagegaan wordt tevens of bij sommige bedrijfstakken de instandhoudingsdoelstelling minder prominente aandacht verdient dan bij andere bedrijfstakken.

2 Opvattingen in Nederland

De discussies rondom de geformuleerde instandhoudingsdoelstelling in het kader van de winstbepaling, zijn lange tijd centrale thema's geweest in de Nederlandse bedrijfseconomische literatuur. Omdat de betekenis van het begrip bij de diverse auteurs verschilt, volgt hier een korte inventarisatie van enkele in de literatuur aangetroffen meningen.

2.1 De nominalistische instandhoudingsdoelstelling

Er zijn auteurs die de nominalistische winstbepaling koppelen aan waardering op basis van historische kosten.
Van der Schroeff (1975, pag. 29) schrijft: 'Onder de *nominalistische* winstopvatting wordt die wijze van periodieke winstbepaling verstaan, gebaseerd op de instandhouding van het ingebrachte *nominale* eigen vermogen. Het instandhoudingscriterium ligt hier bij het nominale vermogen, vandaar de naam nominalistisch. Voor deze opvatting geldt de 'gulden is gulden'-regel, waardoor elke toeneming van

Drs. D.H. van Offeren is Universitair Docent bij de Vakgroep Accountancy van de Faculteit der Economische Wetenschappen en Econometrie van de Universiteit van Amsterdam.

het vermogen als winst wordt beschouwd.(...) Kenmerkend voor de nominalistische opvatting is de waardering op basis van de uitgaafprijs, hetgeen daarboven overblijft is winst. Winst is derhalve het bedrag waarmede de verkregen opbrengst de gedane uitgaven overtreft.'

Ook bij andere schrijvers (bijv. Bindenga, 1984, pag. 67, Vijge, 1992, pag. 23) wordt nominalisme gekoppeld aan waardering volgens de uitgaafprijsgedachte. Impliciet wordt dan aan de *first in, first out* methode van (voorraad-) waarderen gedacht.

Andere schrijvers stellen dat nominalistische winstberekening en de toegepaste waarderingsgrondslag los van elkaar gezien moeten worden.
Bij Brezet (1986) en ook bij Klaassen (1985) of Klaassen en Bak (1993) blijkt dat nominalistische winst zowel kan worden bepaald bij toepassing van historische kosten als bij toepassing van actuele waarde als waarderingsgrondslag in de balans.

In de opvatting van Brezet en van Klaassen bepaalt de wijze waarop de waardestijging in de jaarrekening wordt verwerkt of het desbetreffende stelsel dient te worden aangemerkt als nominalistisch of substantialistisch. Zij maken duidelijk dat indien gewaardeerd wordt volgens vervangingswaarde en de waardestijging in de winst-en-verliesrekening wordt opgenomen, de nominale vermogensaanwas als winst wordt gepresenteerd en er dus sprake is van een nominalistisch winstbepalingsstelsel.

Ook door andere auteurs is deze gedachte beschreven, zij het dat niet altijd even duidelijk de combinatie vervangingswaarde en nominalistische instandhoudingsdoelstelling is benadrukt. Hierbij is te denken aan Traas (1976) en aan het *realized concept of profit* van Edwards en Bell (1964).
Uit deze beperkte inventarisatie blijkt dat bij de nominalistische instandhoudingsdoelstelling de winst zodanig berekend wordt dat de nominale vermogensaanwas tot de winst wordt gerekend. De wijze waarop die vermogensaanwas wordt bepaald, op basis van historische kosten of vervangingswaarde, is hiervoor irrelevant. Indien de waardestijging als resultaat wordt verantwoord wordt de nominale vermogensaanwas als winst aangemerkt en past men dus een nominalistisch winstbegrip toe.

Uit het bovenstaande volgt dat het *business profit* concept) van Edwards en Bell (1964), en ook het normloze winstbegrip van Van Straaten (1957) nominalistisch zijn. Traditioneel worden deze stelsels gekarakteriseerd als nominalistisch in combinatie met waardering op actuele waardebasis. Ook kan men zich voorstellen dat een dergelijke combinatie als een afzonderlijke variant wordt gezien. Men onderscheidt dan het nominalisme met en het nominalisme zonder realisatieconventie.[1]

2.2 De substantialistische instandhoudingsdoelstelling

Ook ten aanzien van substantialistische winstbepalingsstelsels bestaan verschillende opvattingen. Bij de inventarisatie van de verschillende meningen is bij de reeds aangehaalde auteurs te rade gegaan.

Aan Van der Schroeff (1975, pag. 36) is het volgende citaat ontleend. 'Een verschil met de nominalistische opvatting is, dat de substantialistische winstberekening de uitgaafprijs als waarderingsgrondslag loslaat. De vervangingswaarde, althans de vervangingsgedachte doet haar intrede.'

Van de andere hiervoor reeds aangehaalde schrijvers verbindt Bindenga (1984, pag. 67) het substantialisme niet onmiddellijk aan de vervangingswaarde gedachte, doch is die koppeling bij Vijge (1992, pag. 23) wel aanwezig.

Voor de meningen van Brezet (1986, pag. 22–23) en van Klaassen (1985), of Klaassen en Bak, (1993) kan naar dezelfde passages

worden verwezen als die hiervoor zijn aangehaald.

Bij substantialistische winstbepaling is van belang, zo wordt door alle schrijvers betoogd, dat men voldoende middelen 'buiten de winst laat' om te zijner tijd de vervanging van een voorraad goederen, de substantie, te kunnen nakomen. Men kan dit bereiken door de volgtijdelijke waardestijging van een bepaalde vaste voorraad geheel te negeren zoals in feite gebeurt bij toepassing van het ijzeren voorraadstelsel, of door de voorraad te waarderen tegen de oudste inkoopprijzen, zoals bij *Last in, first out.* Deze beide stelsels van voorraadwaardering hebben de uitgaafprijsgedachte als waarderingsgrondslag en hebben tevens enige substantialistische werking. Het is natuurlijk wel zo dat *het* vervangingswaardestelsel van Limperg waardering op basis van actuele waarde combineert met een substantialistische instandhoudingsdoelstelling, althans bij stijgende prijzen.

Afsluitend nog de volgende opmerking. De 'instand te houden' substantie is afhankelijk van het toegepaste stelsel. Bij het ijzeren voorraadstelsel wordt de ijzeren voorraad in stand gehouden, bij het individuele Lifo-stelsel een voorraad die het resultaat is van de volgorde en omvang van de inkopen en verkopen en volgens de klassieke vervangingswaardetheorie zou de 'normale' voorraad vlottende en vaste materiële activa in standgehouden worden. Het is dan juister te spreken van *een* substantialistische instandhoudingsdoelstelling dan van *de* substantialistische instandhoudingsdoelstelling.

2.3 Nuancering van de instandhoudingsdoelstelling

Voor de eerste nuancering wordt aangesloten bij de mening van Brezet (1986, pag. 184–185). Hij merkt op dat de meeste stelsels een gemengd karakter hebben, dus kenmerken bezitten van zowel de nominalistische als van een substantialistische instandhoudingsdoelstelling. Het gemengde karakter komt bij het klassieke vervangingswaardestelsel duidelijk naar voren. Het heeft substantialistische instandhouding met betrekking tot de verkoopwinst op verkochte goederen en met betrekking tot waardestijgingen van normale voorraden; het is ten dele nominalistisch met betrekking tot de waardedaling van normale voorraden voorzover de waardedaling groter is dan de reeds gevormde herwaarderingsreserve, en geheel nominalistisch met betrekking tot de waardedaling van speculatievoorraden en manco's bij duurzame produktiemiddelen.
De tweede nuancering betreft de reikwijdte van de substantiehandhaving. De betekenis van deze opmerking is duidelijk te illustreren met de werking van het ijzeren voorraadstelsel. Het ijzeren voorraadstelsel heeft substantialistische werking zolang de aard van de voorraad ongewijzigd blijft. Wordt de oorspronkelijk gevormde ijzeren voorraad geliquideerd, dan wordt de (lage) boekwaarde van de voorraad als kosten van de verkoop genomen en valt de stille reserve dus in de winst. Ook andere substantialistische stelsels hebben om dezelfde reden slechts tijdelijk substantialistische werking.

3 Fiscale opvattingen en instandhoudingsdoelstellingen

Slot (1987, pag. 11) omschrijft nominalisten als de aanhangers van de visie dat winst het aantal guldens is verkregen boven het aantal guldens dat in de onderneming is ingebracht. Ook verbindt hij (onder andere op pag.26) nominalisme aan waardering op basis van kostprijs of de lagere marktwaarde.
Substantialistische winstbepalingen hebben volgens deze schrijver gemeen dat niet van winst wordt gesproken alvorens er een overschot is boven de substantie waarmede het bedrijf begon. Deze substantie wordt uitgedrukt in een hoeveelheid goederen of in een hoeveelheid koopkracht. (Slot, 1987, pag. 83). Bij de behandeling van het substantialisme

richt Slot zich op de substantialistische stelsels die geen rekening houden met de verandering van de waarde van de geldeenheid, *in casu* de vervangingswaardeleer en het ijzeren voorraadstelsel en die stelsels waarin wel rekening wordt gehouden met de verandering van de waarde van de geldeenheid, zoals het stelsel beschreven door O. Bakker en de stelsels waarbij de historische kosten worden aangepast voor koopkrachtveranderingen van het geld (ook bekend als *adjusted historical cost*).
Onmiddellijk vallen twee zaken op.
Ten eerste dat de combinatie waardering op basis van actuele waarde en het nominalistische winstbegrip niet als zodanig wordt herkend.
Ten tweede dat stelsels die rekening houden met koopkrachtveranderingen van de geldeenheid worden ondergebracht bij het substantialisme.
Een andere schrijver met een fiscale achtergrond, Caanen (1992, pag. 539), wekt de indruk dat substantialisme en vervangingswaarde onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden als hij schrijft: 'Rond 1960 bestaat er een sterke voorkeur voor het substantialisme, toegespitst op de theorie van de vervangingswaarde.' Even verder wordt gesteld dat in Nederland waardering op basis van vervangingswaarde wettelijk is toegestaan waardoor het substantialisme facultatief in de wet is gekomen.

Concluderend stel ik vast dat fiscalisten en bedrijfseconomen termen gebruiken die weliswaar dezelfde achtergrond hebben doch mogelijk een verschillende betekenis. In de communicatie tussen beide verwante disciplines is het derhalve geboden eenzelfde betekenis aan de gebruikte terminologie toe te kennen.

4 Capital maintenance concepts

In deze paragraaf wordt enige aandacht geschonken aan meningen omtrent instandhoudingsdoelstellingen in het Verenigd Koninkrijk en in het Framework van het International Accounting Standards Committee (IASC).
Een duidelijke beschrijving voor de gedachten rondom instandhoudingsdoelstellingen in het Verenigd Koninkrijk is aangetroffen in Tweedie en Whittington (1985). Zij onderscheiden twee hoofdgroepen instandhoudingsdoelstellingen: *Financial capital maintenance* en *Operating capacity capital maintenance*.
De gebruikte terminologie doet al snel denken aan de instandhoudingsdoelstellingen zoals die in Nederland gewoonlijk worden onderscheiden. Toch vallen nominalisme en *Financial capital maintenance* niet geheel samen en ook substantialisme en *Operating capacity capital maintenance* hebben een verschillende betekenis.
Onder *Financial capital maintenance* worden zes varianten beschreven:
- money financial capital in historical cost accounting;
- money financial capital with revaluations;
- money financial capital with current value valuation;
- real financial capital maintenance;
- real financial capital in CPP accounting en
- real financial capital with current cost valuation ('real terms').

De money financial capital maintenance komt overeen met de nominalistische instandhouding zoals die hierboven is beschreven; de real financial capital maintenance heeft betrekking op de koopkrachtshandhaving.

De *Operating capacity capital maintenance* komt in grote lijnen overeen met het substantialisme, behalve dan dat ijzeren voorraadstelsel en Lifo door Tweedie en Whittington als zodanig buiten beschouwing blijven. Veel meer richten deze auteurs zich op de beschrijving van de samenstelling van de 'operating capacity', dus op de samenstelling van de substantie.

Ook het IASC heeft in zijn Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements (1989) een hoofdstuk gewijd aan

instandhoudingsdoelstellingen. In het hierna volgende wordt gebruik gemaakt van de Nederlandse vertaling[2] van het Framework die is gepubliceerd door de Raad voor de Jaarverslaggeving (1992) onder de titel Ontwerp-Stramien voor de opstelling en vormgeving van financiële overzichten, kortweg het Stramien genoemd.
In paragraaf 104 van het Stramien worden de kapitaalinstandhoudingsbegrippen omschreven. Onderscheiden worden financiële kapitaalinstandhouding en fysieke kapitaalinstandhouding.
Onder financiële kapitaalinstandhouding is slechts sprake van 'verdiende' winst indien het financiële (of geld-)bedrag van het netto-actief aan het einde van de periode het financiële (of geld-)bedrag van het netto-actief aan het begin van de periode overtreft, zulks na uitschakeling van enige uitdeling aan en bijdrage van eigenaars gedurende de periode. Financiële kapitaalinstandhouding kan worden gemeten, hetzij in nominale geldeenheden, hetzij in eenheden constante koopkracht.
Deze omschrijving doet sterk denken aan de hiervoor beschreven indeling van Tweedie en Whittington (1985). Hier zien wij dus weer de combinatie van de Nederlandse instandhoudingsdoelstellingen nominalisme en de instandhouding van de koopkracht.
Onder fysieke kapitaalinstandhouding is slechts sprake van 'verdiende' winst indien de fysieke produktiecapaciteit (of het operationeel vermogen) van de onderneming (of de middelen nodig om dat vermogen te bereiken) aan het einde van de periode de fysieke produktiecapaciteit aan het begin van de periode overtreft, zulks na uitschakeling van enige uitdeling aan en bijdrage van eigenaars gedurende de periode. In paragraaf 106 is de, mijns inziens onterechte, opmerking aangetroffen dat het fysieke kapitaalinstandhoudingsbegrip waardering op basis van actuele kosten vereist. Naar mijn mening wordt daarna terecht gesteld dat het financiële kapitaalinstandhoudingsbegrip geen bepaalde grondslag van de waardering vereist. Ook deze indeling toont een grote mate van verwantschap met de indeling van Tweedie en Whittington (1985).

Het voordeel van deze benaderingen is dat de instandhoudingsdoelstelling expliciet wordt gemaakt, terwijl deze in de Nederlandse benadering veelmeer impliciet is geformuleerd. Tweedie en Whittington geven duidelijk aan of de instandhouding gezocht moet worden aan de actiefzijde van de balans (*operating capacity*) of aan de passiefzijde (*financial*). Bovendien blijkt bij hun indeling duidelijk dat er zeer verschillende instandhoudingsdoelstellingen worden onderscheiden binnen de twee hoofdgroepen. Mijns inziens heeft het impliciet verwoorden van de instandhoudingsdoelstelling in Nederland tot veel onnodig misverstand geleid.

In het overzicht (pag. 40) worden de capital maintenance concepts en de waarderingsgrondslagen met elkaar in verband gebracht en worden ter illustratie voorbeelden gegeven van uit de literatuur bekende stelsels van waardering en winstbepaling.

5 Betekenis van instandhoudingsdoelstellingen

In de oudere Nederlandse bedrijfseconomische literatuur is veel geschreven over instandhoudingsdoelstellingen. De vraag die hier wordt gesteld is welke betekenis aan de instandhoudingsdoelstelling kan worden gegeven. Door middel van de geformuleerde instandhoudingsdoelstelling kan aan de berekende winst een bepaalde functie worden gegeven. Was het doel niet meer of minder dan de nominale vermogenstoename in een bepaalde periode als winst te presenteren, dan voldoet de nominalistische instandhoudingsdoelstelling. Waardeert men op basis van historische kosten dan is de fifo volgorde van de gebruikte goederen de meest toegepaste. Indien wordt gewaardeerd op basis van vervangingswaarde dan dient voor het verkrijgen van de nominalistische winst bij het transactieresultaat (opbrengsten minus kosten op basis

Overzicht stelsels van waardering en winstbepaling

instandhoudings-doelstelling / waarderings-grondslag	monetair financieel (*money financial capital*)	reëel financieel (*real financial capital*)	produktie-capaciteit (*operating capacity capital*)
historische kosten	traditioneel historische kostenstelsel (fifo); accounting profit (Edwards en Bell)	adjusted historical cost-methode ook bekend als 'constant purchasing power accounting'	ijzeren voorraad-stelsel; last in, first out (LIFO)
historische kosten met afschrijving op basis van actuele waarde	niet van toepassing	niet van toepassing	waardering volgens historische kosten met in de winst-en-verliesrekening afschrijvingen op basis van actuele waarde (bijvoorbeeld CSM)
actuele waarde	realized profit en business profit (Edwards en Bell); stelsel van Traas; stelsel van Van Straaten	stelsel van O. Bakker; real realized profit en real business profit (Edwards en Bell)	veel instandoudings-doelstellingen zijn geformuleerd. Een greep: – normale voorraad (Limperg); – voorraad voorzover gefinancierd met eigen vermogen (gearing adjustment); – materiële en monetaire activa minus crediteuren voorzover gefinancierd met eigen vermogen (SSAP 16)
opbrengstwaarde	Stelsels van Chambers en van Sterling	Stelsels van Chambers en van Sterling bij inflatie	niet van toepassing

van actuele waarde) de gerealiseerde waardestijging te worden opgeteld. Op deze wijze wordt dan het resultaat verantwoord naar de twee hoofdfuncties van de onderneming. Het transactieresultaat hangt samen met de voortstuwing van de goederen door de bedrijfskolom van oerproducent naar finale consument; de gerealiseerde waardestijging brengt het resultaat tot uitdrukking dat samenhangt met de voorraadhoudende functie van de onderneming.
Op deze wijze wordt volgens sommigen een informatievere winst-en-verliesrekening verkregen dan de fifo-winst-en-verliesrekening, terwijl het uiteindelijk gepresenteerde resultaat dezelfde grootte heeft.
Bij een substantialistische instandhoudingsdoelstelling dient eerst de vraag 'welke substantie dient te worden gehandhaafd?' te worden beantwoord. Gaat het om de ijzeren voorraad, de min of meer toevallige lifo-voorraad, de normale voorraad materiële activa, enz. Op deze vraag zijn vele antwoorden geformuleerd en felle discussies gevoerd zonder dat de beoefenaren van de wetenschap tot een eenduidige conclusie zijn gekomen.
Binnen het nominalisme heeft Van Straaten (1957) het probleem van de winstbepaling losgemaakt

van dat van de winstbestemming door zowel de gerealiseerde als de ongerealiseerde volgtijdelijke waardestijgingen in de winst-en-verliesrekening te verantwoorden. Ook Edwards en Bell (1964) hebben een dergelijk winstbegrip geformuleerd dat zij 'Business Profit' noemden. De belangrijkste kritiek die op een dergelijk normloos genoemd winstbegrip kan worden geuit, is dat het strijdig is met het realisatieprincipe. De vraag is of dit onder alle omstandigheden strijdigheid met het inzicht in de grootte en samenstelling van vermogen en resultaat oplevert, of dat er juist omstandigheden zijn aan te geven waar het loslaten van de realisatieconventie het inzicht in vermogen en resultaat verbetert. Het realisatieprincipe houdt in dat opbrengsten worden toegerekend aan de periode waarin de essentiële prestatie is geleverd en de opbrengst met voldoende zekerheid is te bepalen. (zie ook Klaassen en Bak, 1993, pag. 59-60) Indien de bedrijfsmiddelen van een onderneming worden verhandeld op een volkomen, ookwel efficiënte, markt dan zou kunnen worden gesteld dat de realisatie van de waardestijging niets anders is dan een technische handeling.
In dit geval is de essentiële prestatie van de onderneming het in voorraad hebben van de desbetreffende bedrijfsmiddelen terwijl de opbrengst op basis van permanente prijsvorming op de markt met zekerheid kan worden bepaald. Er is dan veel voor te zeggen de waardestijging toe te rekenen aan de periode waarin deze is opgetreden. Gedacht kan worden aan effecten bij industriële en handelsondernemingen, maar ook aan beleggingen in effecten of (courant) onroerend goed bij banken, verzekeringsmaatschappijen en beleggingsinstellingen. Ook voor de waardering van financiële instrumenten, zoals rente- en valutainstrumenten, wordt door het IASC wel voorgesteld deze te waarderen op basis van marktwaarden. Als dan tevens de totale waardestijging in de winst-en-verliesrekening wordt opgenomen verkrijgt men een overzicht dat tegenwoordig wel 'performance'-overzicht wordt genoemd. (zie bijvoorbeeld Van Hoepen, 1988, pag 12–14).

In deze paragraaf is de betekenis van de instandhoudingsdoelstelling aan de orde gesteld. Gesteld en gebleken is dat de betekenis van de instandhoudingsdoelstelling afhankelijk is van de doelstelling van de winstbepaling. Indien winstbepaling en winstbestemming worden ontkoppeld, verliest het onderscheid nominalisme–substantialisme zijn betekenis. In het kader van de winstbepaling dient inzicht gegeven te worden in de totale waardestijging van een bepaalde periode (vergelijkbaar met onder andere 'business profit' van Edwards en Bell, 1964), tegenwoordig ookwel aangeduid als de *performance*. De winstbestemming is dan een beleidsbeslissing waarbij de aandeelhouder een vergoeding dient te krijgen die is gebaseerd op de beloning voor de beschikbaarstelling van het vermogen plus een opslag voor het risico.
Wellicht dat in bepaalde gevallen zoals scherpe specifieke en/of algemene prijsveranderingen een substantialistische of koopkrachthandhavingsdoelstelling geformuleerd moet worden.

6 Samenvatting en conclusie

Instandhoudingsdoelstellingen worden in de traditionele bedrijfseconomische literatuur uitgebreid besproken en zijn aanleiding geweest tot felle discussies. Veelal waren de discussies om tenminste twee redenen onduidelijk. De eerste reden is dat, veelal impliciet, instandhoudingsdoelstelling en prijsgrondslag als synoniem zijn gebruikt. De tweede reden is dat de 'instand te houden substantie' vaak onduidelijk wordt beschreven. In een dergelijke situatie liggen spraakverwarring en misverstand op de loer.
Hiervoor is duidelijk gemaakt dat instandhoudingsdoelstelling en prijsgrondslag duidelijk te onderscheiden grondslagen in de externe verslaggeving zijn. De instandhoudingsgrondslag nominalisme kan worden gecombineerd met de prijsgrondslagen historische kosten en actuele waarde. De combinatie met de twee prijsgrondslagen is ook mogelijk voor de andere

besproken instandhoudingsdoelstelling, het substantialisme. Bepleit is om duidelijk aan te geven welke 'substantie' instand dient te worden gehouden als over het substantialisme wordt gesproken. In dit verband kan worden verwezen naar de formulering van de *capital maintenance concepts* in het Verenigd Koninkrijk of door de IASC. Tevens zou het aanbeveling verdienen de term 'herwaardering' te reserveren voor de waardestijging die aan het eigen vermogen wordt toegevoegd en geen winst is en ook nooit winst wordt. In de gevallen dat deze waardestijging wel tot de winst wordt gerekend, zou men deze volgtijdelijke waardestijging beter kunnen aanduiden als (on)gerealiseerde waardestijging. Op deze wijze wordt naar mijn mening het karakter van 'overlopende post' dan duidelijk tot uitdrukking gebracht.

In paragraaf 5 is aangetoond dat winstbepaling en winstbestemming vroeger in één lijn werden gezien en dat tegenwoordig winstbepaling en winstbestemming als afzonderlijke vraagstukken worden beschouwd. Modernere opvattingen tenderen in de richting dat de jaarrekening inzicht dient te geven in de economische *performance* van de onderneming. Winstbepaling en winstbestemming zijn dan meer te zien als afzonderlijke vraagstukken. Slechts in specifieke gevallen, zoals hevige specifieke en/of algemene prijsveranderingen, is dan plaats voor een instandhoudingsdoelstelling die behoort tot het substantialisme of tot koopkrachthandhaving.

Literatuur

Bindenga, A.J. 1984. *Informatie in de jaarrekening.* 3e druk. Alphen aan den Rijn/Brussel. Samsom Uitgeverij.

Brezet, J.C. 1986. *Micro-economische en bedrijfseconomische winstbepaling.* Bedrijfseconomisch Instituut van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Caanen, J.Ch. 1992. Inflatie en winst. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie* (november) pag. 538–547

Chambers, R.J. 1966. *Accounting,Evaluation, and Economic Behavior.* Englewood Cliffs, N.J. Prentice-Hall.

Edwards, E.O. en P.W. Bell. 1964. *The Theory and Measurement of Business Income.* University of California Press. Berkeley, Los Angeles.

Hoepen, M.A. van. 1988. *De jaarrekening van beleggingsinstellingen.* (rede) Groningen. Wolters-Noordhoff.

International Accounting Standards Committee. 1989. *Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements.*

Klaassen, J. en G.G.M. Bak. 1993. *Externe verslaggeving.* 3e druk. Leiden/Antwerpen. Stenfert Kroese Uitgevers.

Klaassen, J. 1985. *Het meten van vermogen en winst.* Leiden/Antwerpen. H.E. Stenfert Kroese.

Raad voor de Jaarverslaggeving. 1992. *Ontwerp-Stramien voor de opstelling en vormgeving van financiële overzichten.* Richtlijnen voor de jaarverslaggeving vanaf 1990. Bijgewerkt tot aflevering 12-mei 1992. Deventer. Kluwer Bedrijfswetenschappen.

Schroeff, H.J. van der. 1975. *Bedrijfseconomische grondslagen van de winstbepaling.* Amsterdam. Uitgeverij Kosmos.

Slot, G. 1987. *Voorraadwaardering.* 6e herziene druk. Deventer. Kluwer.

Sterling, R.R. 1971. Relevant Financial Reporting in an Age of Price Changes. *The Journal of Accountancy.* (February) pp. 42–51.

Straaten, H.C. van. 1957. *Inhoud en grenzen van het winstbegrip.* Leiden/Antwerpen. H.E. Stenfert Kroese.

Traas, L. 1976. De informatieve waarde van de jaarrekening. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde* (februari) 75–90.

Tweedie D.P. en G. Whittington. 1983. *The debate on inflation accounting.* Cambridge. Cambridge University Press.

Tweedie D.P. en G. Whittington. 1985. *Capital maintenance concepts: the choice.* Accounting Standards Committee.

Vijge, G.W.A. 1992. *Winstbepalingsstelsels c.a.* 6e druk. Groningen. Wolters-Noordhoff.

Noten

1 In het verleden werd het stelsel van Van Straaten aangeduid als 'modern nominalisme' (zie bijvoorbeeld Van der Schroeff, 1975, pag. 33). Het tijdsverloop heeft mijns inziens de waarde van deze omschrijving achterhaald.

2 Hierna wordt de in het Stramien gebruikte terminologie gevolgd, die soms afwijkt van de in de accountancy gebruikelijke vaktaal. Op bepaalde plaatsen is de formulering nogal omslachtig. Ter voorkoming van terminologische afwijkingen is de tekst van het Stramien zoveel mogelijk gevolgd. De betekenis blijkt in voldoende mate uit de context.